

OLÁH JÁNOS

AZ IDŐ CSAPDÁJA

Magyarság és egyetemesség szintézise

Pósa Zoltán
(1948, Debrecen) író, költő,
Balatonföldváron él,
József Attila-díjas

Oláh János: *Az idő csapdája. Esszék, tárcák, vezércikkek*, Magyar Napló, 2021.

Az irodalmi tehetségek lovagrendjének beavottjai között is különleges alkotónak számít Oláh János (Nagyberki, 1942. – Budapest, 2016.) Babérkoszorú-díjas költő, próza- és drámaíró, esszéista, főszerkesztő, a Kilencek költőcsoport markáns képviselője, aki minden műfajban számtalan maradandó, irodalomtörténeti értékű művet alkotott. Az általa az egyik fontos irodalmi orgánummá tett Magyar Napló folyóirat és az általa alapított könyvkiadó megszámlálhatatlan alkotótárs indulását, állandó jelenlétét teszi mindmáig lehetővé. Emblematikus versköteteiben – *Fordulópont* (1972); *Por és hamu* (2002); *Belső tükör. Összegyűjtött versek* (2014) – egyszerre hagyományhű, műfajmegújító, eredeti nyelvteremtő. Korszakos regénytrilógiájában – *Közel*, (1976, 2014); *Visszatérés* (1979, 2014); *Az örült* (1983) –, elbeszéléseiben (*Csóköld meg a csizmám!*, 2017), drámáiban (*Európai vőlegény*, összegyűjtött színművek és hangjátékok, 2019) úgy tárja föl a mindenség titkait, hogy nemzeti létünk méltóságának megőrzésére sarkal bennünket.

Az idő csapdája címmel fontos kötetet állított össze és látott el utószóval Oláh János életművének kutatója, Stamler Ábel irodalomtörténész a költő esszéiből, tárcáiból, vezércikkeiből. A szubjektív elméleti kisprózák, publicisztikák sokunk szerint a tudományos irodalom költészetét képviselik, így bennük közvetlenül mutatkozik meg az író alkotói és köznapi lényé. Az öt nagy gondolati egységből álló könyv vezérfonala – szervesen kapcsolódva az életmű egészéhez – a világmindenségben, a teremtés csillagrendjében elfoglalt helyünk és a nemzeti sorskérdésekre adott árnyalt válaszok föltárása. A kötet *Az éjszaka hangjai* című kifinomultan gondolatgazdag előhangja szerint veszélyben a „világcivilizáció, ám mi nem csak hogy nem érzékeljük a vészt”, hanem „visszataszító pökhendiséggel élvezzük a pillanatot”, s észre sem vesszük, hogy tehetetlenül vergődünk „az idő csapdjában”.

A kötet *Mesterek, pályatársak, tanítványok*, illetve *Társművészetek – művésztársak* című első két fejezetében Oláh János rendhagyó, világ-

értelmező művészetkritikáit olvashatjuk a számára legfontosabb alkotótársokról. Szemezgetve a példaképek között: Csoóri Sándort a fogalmi rendszereken messze túlmutató, metaforikus látásmód váteszének tekinti, aki egyszerre látatja nemzeti megmaradásunk sorskérdéseit dús érzelmi közelségből és távolságtartó bölcsességgel. Hitveséről, költőtársáról, Mezey Katalinról vallja, hogy a transzcendentális és a racionális világmentés tökéletes egységét teremti meg, lélekértelmező életművében és önértelmező verseivel arra készíti a gondolkodó embert, az értelmiségit, hogy ösztönösen vagy tudatosan a lét teljessége felé forduljon. Oláh János számára a személyesség és az egyetemesség együttélése általánosságban is zsinórmértéke az igazán értékes művészetnek. A kötet tágas gondolati horizontján együtt mutatkozik meg a mesterek közül mások mellett a bibliás Ady Endre vívódó kereszténysége és magyarsága, Illyés Gyula keresztény humanista elköteleződése a nemzet legkitaszítottabb, legelesettebb rétegei iránt. A tanítványokról szólnak az erdélyi mélyvalóság tragikus bugyrait drámai erővel, egyedien puritán stílusban felmutató újrealista prózaíró Csender Levente novellisztikáját, valamint a korszerűséget és a hagyományt mívesen ötvöző, önértelmező Szentmártoni János költészetét elemző írások. A bőség zavarával küszködve éppen csak említjük a kortársakról szóló esszék közül a kifinomultan intellektuális Kodolányi Gyulát, a polonista tudósként, magyar költőként egyetemes Kovács Istvánt, a költőként gunyoros, ironikus tónusú, Filosz becenevet viselő Péntek Imrét, Lujost (alias Kő Pál szobrászművészt), Halmy Miklós képzőművészt, valamint a nekrológokra is kitérve a Kilencek örök fenegyerekét, Utassy Józsefet, valamint az irodalomtörténész Ferencki Lászlót megidéző írásokat.

„Átok ül a Magyar Naplón”. Oláh János ezzel a mondattal üti föl könyvének *A Magyar Napló ürügyén* című harmadik fejezetét, földévezve az

1989-ben hetilapként ígéretesen indult, majd kétheti lapként tökéletesen becsődölt irodalmi újság 1994-ig tartó korszakát, amikor az írószövetség új lapja kis híján áldozatául esett annak a tévútnak, hogy szerkesztői az üzenetmentes szövegirodalom kísérletező műhelyforumává silányították. Oláh János hivalkodás nélkül írja le, hogyan vállalta el nemcsak pályatársainak fölkerésére, hanem bátor dacból, hogy megmenti a lapot, és egy keresztény értékrendet képviselő, a népi-nemzeti elkötelezettséget teljes mellszélességgel vállaló szellemi agorává teszi éppen a baloldali liberális Horn-kormány választási győzelmének baljós árnyékában, ezerfelől reá irányuló támadások közepette. Az első megújult számot Csontos Jánossal kettesben állították össze. S bár a Magyar Napló sebesen vált a paletta egyik legigényesebb lapjává, a megszűnés veszélyének Damoklész-kardja függött fölötte a visszatérő liberálbolsevik kormányok nemtelen támadásai és a támogatások szűkítésének következtében. E fejezetben elgondolkodtató, vitára is ingerlő magvas gondolatokat olvashatunk a mindenkorai támogatási rendszerek Achilles-sarkairól, a látszólagos hazai bőség dacára a folyóiratközlési formára leselkedő veszélyekről. A Magyar Napló folyóiratként (s könyvkiadóként) – megmentőjének életművét dicsérve – megőrizte helyét a palettán.

Az *Őrző a strázsán*, valamint az *Életmű és nemzeti önismeret* című fejezetek összegzik a kötet örökérvényű gondolatait a határon inenni és túli magyar irodalom időtálló értékeiről és a Kárpát-medencei magyarság örökös diadaláról, hiszen a kereszténység és a magyarság ellenségeinek orgyilkos támadásait, több Mohácsot és több Trianont is túlélve „él nemzet e hazán”. Idézve a cikluscímű *Őrző a strázsán* című esszét: „Az Isten megteremtette a Világot, és az emberre bízta, hogy nevet adjon neki. Ez a névadó szenvedély azóta sem lankadt. Minden nyelvét őrző nemzet – semlegesebbre fordítva

a szót: nyelvi közösség – naponta újjászüli a nyelvet, de úgy, hogy közben megőrzi a születés pillanatában beléköltözött lelket, amely – talán nem vetem el túlságosan a sulykot, ha azt mondom – maga a költészet. Ha a költészet meghal, kiszáll a nyelvből a lélek, maga a nyelv is hamarosan veszendőbe megy”. Oláh János a két zárófejezetben jellemzi mások mellett a rendszerváltozással kapcsolatos legszörnyűbb közös csalódásunkat. Ő, a Kilencek költőcsoport *Elérhetetlen föld* című sok viszontagságot megért, végül megjelent antológiájának címadó versteremtőjeként, a szovjetország bolsevizmus ellenzőjeként tragikusnak tartja, hogy a rendszerváltozással reánk köszöntő „globalizmusnak nevezett angomán sovinizmus” minden korábinál súlyosabb veszélyt jelent nemzetünkre, hiszen az egyetemes magyar költészet és a magyar nyelv évszázadokon át kiküzdött virágzását és létezését akarja erőszakosan megszüntetni. Oláh János *A magyar irodalom létfeltételeiről* című írásában sorolja föl az alkotóknak, mások mellett Bornemissza Pétertől, Balassitól, Zrínyitől, Mikestől, Kölcseytől, Petőfitől, Aranytól, Tompától Németh Lászlóig, Illyésig, Nagy Lászlóig ívelő névsorát, akik irodalmunk főértékét testesítik meg. „És valóban, van a magyar irodalomnak egy olyan évszázadok folyamán kikristályosodott eszme-és formarendszere, amely kulcsszerepet töltött be a magyar nemzettudat, a néplélek megőrzésében és alakításában... Ma minden erő arra tör, hogy az irodalmat mint a nemzeti lét kohéziós erejét megsemmisítse. Mesterségesen létrehozott, álértékrendet követő irodalom kerül a kánon

központjába, az internacionalista szövegmezőket létrehozó szerzők javára alakítva az elit-irodalom hierarchiáját”.

Ezt a filippikát még árnyaltabbá teszik a *Két alku között, a senki földjén*, illetve *A két alku közötti nemzedék* című publicisztikák gondolatai, mindenekelőtt abban, hogy Oláh János semmiképpen sem akarja a Kádár-kor iránti nosztalgiát erősíteni. Sőt, világosan kifejti, hogy a nemzeti elkötelezettségű irodalommal szemben álló üzenetmentes posztmodern egyszerre mítosztalanított és valóságmentesített anti-irodalom kultuszát a hetvenes évek közepétől kezdve mostanáig Aczél György kultúrpolitikája honosította meg. Hiszen a nyugatról, Amerikából importált értékmentes elvet valló literatura adottnak és megingathatatlanak veszi a kádárizmusban kialakult, s azóta is burjánzó baloldali liberalizmust.

Summázni szinte lehetetlen, a kihagyott témákat siratni hasztalan. Oláh János szépirodalmi életműve és esszéi egymásra hajszálponatosan rímelve határozzák meg a valódi irodalom origóját, amely az üzenet- és értékmentességgel tudatosan szembefordulva szól létkérdésekről, nemzeti sorsdrámákról és a mindennapjainkról. Hivatkozva az utószóban megfogalmazott Bertha Zoltántól és Jánosi Zoltántól származó gondolatra: Oláh minden írásának és életművének varázsigéje: a bartóki modell megvalósítása, amely a mítosz és a valóság, a magyarság és a régi (sajnos tovatűnő) európaiság szintézisét jelenti.

Pósa Zoltán